

verdient het de aandacht dat die elementen zich al vóór 17 september manifesteerden' – anders gezegd: al vóór de Spoorwegstaking die, toen het door Londen gegeven parool door het overgrote deel van de spoorwegmannen bleek te zijn opgevolgd, de bezetter wel moest treffen als een bij uitstek gevoelige aantasting van zijn gezag.

★

Juist omdat wij in dit deel zo veel hebben te schrijven over wandaden van de bezetter, lijkt het ons nuttig dat wij de gezagsverhoudingen aan Duitse kant eerst nog eens duidelijk uiteenzetten. Boven spraken wij van 'het beleid van het *Reichskommissariat*, de *SD* en de *Wehrmacht*'. Waren dat dan drie nevenschikte instanties? Ja, inderdaad. Geen van de drie had formeel iets te zeggen over de andere twee. Seyss-Inquart was rechtstreeks ondergeschikt aan Hitler, *Wehrmachtbefehlshaber* Christiansen stond onder het *Oberkommando der Wehrmacht* en de *SD* ontving zijn algemene instructies van het *Reichssicherheitshauptamt*. Natuurlijk, een zekere mate van coördinatie was wenselijk. Al had Seyss-Inquart onder de *Ausnahmezustand* zijn bevoegdheden op de bestuurssector overgedragen aan de *Generalkommissar für Verwaltung und Justiz*, Wimmer, en op de politiesector aan *Höherer SS- und Polizeiführer* Rauter, hij bleef toch in civiel opzicht verantwoordelijk voor wat in bezet Nederland gebeurde¹ en tegen besluiten van hetzij Christiansen, hetzij Rauter en Schöngarth, welke hem niet zinden, kon hij in beroep gaan bij Hitler dan wel bij de *Reichsführer-SS*, Himmler. Rauter was trouwens behalve *Höherer SS- und Polizeiführer* óók *Generalkommissar für das Sicherheitswesen* en als zodanig een van de vier onder Seyss-Inquart ressorterende *Generalkommissare*. Wat de overige drie betreft: in de praktijk had Wimmer naar boven slechts met Seyss-Inquart te maken en ons is niet gebleken dat hij van zijn grotere bevoegdheden een duidelijk gebruik heeft gemaakt, laat staan een gebruik waarmee Seyss-Inquart zich niet kon verenigen – daar was Wimmer ook te gemakzuchtig voor. Anders lag het met de fanaticus Rauter die zich

¹ Zulks dan met uitzondering van de delen van Midden- en Noord-Limburg waar het Duitse civiele gezag begin september was overgedragen aan de *Gauleiter* van Essen en van Düsseldorf. Wat zich in die gebieden heeft afgespeeld tot aan hun bevrijding in de laatste dagen van februari en de eerste van maart '45, beschreven wij in deel 10 a in de paragrafen 'Ten oosten van de 'Corridor'' en 'Venlo en Roermond' van hoofdstuk 7.